

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคปัจจุบัน: แนวทางบูรณาการ พระพุทธศาสนศึกษาและการจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ

Management strategies of Buddhist schools in the present era: Integrating
Buddhist studies and quality educational management

พระทินวงศ์ คั่นหม่าง (วงศ์แวง)

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Thinwong Khanmang (Wongwaeng)

Master of Education Program in Buddhist Educational Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University

Corresponding Author E-mail : tinwong 95@gmail.com

(วันที่รับบทความ : 13 ธันวาคม 2024; วันแก้ไขบทความ : 26 ธันวาคม 2024; วันตอบรับบทความ : 26 ธันวาคม 2024)

บทคัดย่อ

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคปัจจุบันเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความคาดหวังด้านคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมพระพุทธศาสนศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันและการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนจึงเป็นภารกิจสำคัญ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เน้นบูรณาการพระพุทธศาสนศึกษากับการจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ ผ่านการประยุกต์หลักธรรมาภิบาล คุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาหลักสูตรครอบคลุม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน วัด องค์กรภายนอก ผลลัพธ์ที่ได้คาดว่าจะส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน ยกระดับมาตรฐานการศึกษา และเพิ่มคุณค่าของพระพุทธศาสนาในสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม, พระพุทธศาสนศึกษา, การจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ, กลยุทธ์บริหาร, การบูรณาการ

Abstract

Contemporary administration of Buddhist Pariyatti schools faces various challenges posed by social, cultural, technological, and educational quality expectations. Ensuring Buddhist religious studies align with present-day contexts and enhancing instructional quality are critical missions. This article aims to propose strategic management approaches for integrating Buddhist religious education with quality-oriented educational management. By applying principles of good governance, morality, comprehensive curriculum development, effective use of information technology, and establishing collaborative networks with communities, temples, and external organizations, these strategies will potentially improve student quality, elevate educational standards, and sustain the value of Buddhism in contemporary society.

Keywords (English): Buddhist Pariyatti School Administration, Buddhist Studies, Quality Education Management, Strategic Integration, Educational Leadership

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นสถาบันการศึกษาที่มีรากฐานสำคัญยึดโยงกับพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนไปยังภิกษุสามเณรและเยาวชนทั่วไป เพื่อธำรงรักษาและสืบสานคุณค่าทางศาสนาและภูมิปัญญาทางธรรม (กรมการศาสนา, 2558) การจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีเป้าหมายสำคัญในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจในพระไตรปิฎก หลักธรรมของพระพุทธเจ้า ตลอดจนการอบรมจริยธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมทางศาสนาให้แก่ผู้เรียน โดยเน้นให้เกิดทั้งการเรียนรู้เชิงทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเป็นบุคคลที่เปี่ยมด้วยศีล สมาธิ ปัญญา สามารถถ่ายทอดและเผยแผ่หลักธรรมไปสู่สังคมในวงกว้าง

อย่างไรก็ตาม ในบริบทสังคมไทยและสังคมโลกในปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวน การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ รวมไปถึงการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ก้าวกระโดด (Hoy & Miskel, 2013) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ความรู้และข้อมูลหลั่งไหลอย่างไม่จำกัด ขณะเดียวกันสภาพสังคมที่เปิดกว้างทางความคิด ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล วิทยาการใหม่ ๆ และความรู้ในระดับสากลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ปัจจัยเหล่านี้กระตุ้นให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การบริหาร การจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนสื่อการเรียนรู้ เพื่อไม่เพียงธำรงรักษามรดกทางศาสนาเท่านั้น หากยังต้องทำให้พระพุทธศาสนาศึกษามีความร่วมสมัยและสอดคล้องกับบริบทสังคมและความต้องการของผู้เรียนยุคใหม่

นอกจากนั้น สังคมยังมีความคาดหวังเพิ่มขึ้นต่อคุณภาพการศึกษาและผู้เรียน กล่าวคือ ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่เพียงผู้รับความรู้แบบเชิงท่องจำ หากแต่ต้องเป็นผู้เรียนรู้ที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล มีทักษะชีวิตที่ช่วยให้สามารถเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม รวมถึงมีคุณธรรมจริยธรรมที่จะเป็นเข็มทิศนำทางในการดำเนินชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังนั้น ความท้าทายของโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงอยู่ที่การนำเอาพระพุทธศาสนศึกษามายูบรวมการกับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ ให้การเรียนรู้ไม่เพียงให้ผู้เรียนรู้คัมภีร์และบทสวดเท่านั้น แต่ต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาศักยภาพทั้งทางปัญญาและคุณธรรมควบคู่กัน

ด้วยเหตุนี้ การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยรอบด้าน และวางกลยุทธ์ที่ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเชิงบูรณาการ ซึ่งครอบคลุมถึงการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทสังคม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพครู การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันอื่น ๆ ตลอดจนการวางแผนบริหารจัดการที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม เป้าหมายสูงสุดคือการผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพทางวิชาการ คู่กับคุณค่าทางจริยธรรม สร้างสรรค์บุคลากรที่พร้อมเป็นกำลังสำคัญในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคมสืบไปอย่างยั่งยืนและมีความหมายในบริบทของโลกที่ไม่หยุดนิ่งนี้

1. บริบทความท้าทายของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคปัจจุบัน

1.1 การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม:

สังคมไทยมีความพลวัตทางวัฒนธรรมและความคิดความเชื่อที่หลากหลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงจำเป็นต้องปรับเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา (UNESCO, 2015) พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรศาสนา (กรมการศาสนา, 2558) เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างศาสนาและชีวิตประจำวัน

1.2 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี:

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลให้วิธีการเรียนรู้และสื่อสารเปลี่ยนแปลงไป (สุธีระ ประเสริฐสรรพ, 2562) โรงเรียนจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อมัลติมีเดีย ห้องเรียนออนไลน์ และแพลตฟอร์มอีเลิร์นนิ่ง เพื่อตอบสนองต่อยุคดิจิทัล

1.3 ความคาดหวังด้านคุณภาพการศึกษา:

สังคมคาดหวังว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะสามารถสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะชีวิต และคุณธรรมจริยธรรมที่เข้มแข็ง (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561; สมศ., 2562) เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยที่ต้องการบุคลากรมีคุณภาพทางปัญญาและคุณค่าทางศีลธรรม

2. หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเชิงคุณภาพในบริบทพระปริยัติธรรม

2.1 หลักธรรมาภิบาล (Good Governance):

ธรรมาภิบาลในการบริหารการศึกษาช่วยสร้างความโปร่งใส มีส่วนร่วม และความรับผิดชอบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีเหตุผลและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำทางการศึกษา:

ผู้นำสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์และความสามารถในการปรับกลยุทธ์ให้เข้ากับบริบท (Fullan, 2001; โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2560) รวมถึงมีทักษะการบริหารคน งาน และนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต:

การจัดการศึกษาควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติจริง (Ornstein & Hunkins, 2018) และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (UNESCO, 2015) รวมถึงการเน้นพัฒนาความคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา (Sergiovanni, 2005)

3. การบูรณาการพระพุทธศาสนาศึกษากับการจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ

3.1 ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทสังคม:

หลักสูตรพระพุทธศาสนาควรมีความยืดหยุ่น สอดแทรกทักษะชีวิต จริยธรรม และคุณธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) เพื่อเชื่อมโยงกับโลกปัจจุบันและการดำเนินชีวิต

3.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ:

ควรเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาศึกษากับวิชาอื่น ๆ เช่น สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ ภาษาไทย และเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทสังคมรอบตัวและเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับวิถีชีวิต (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

3.3 การใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ:

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการสอนและเรียนรู้เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล

รวมถึงการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ๆ (สุธีระ ประเสริฐสรณ์, 2562) ทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจและทักษะเท่าทันข้อมูลในยุคดิจิทัล

4. กลยุทธ์การบริหารเชิงคุณภาพสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม

4.1 การพัฒนาผู้นำสถานศึกษา:

ผู้นำต้องมีคุณลักษณะของผู้นำเชิงกลยุทธ์ มองภาพรวม พร้อมปรับกลยุทธ์การบริหารตามการเปลี่ยนแปลง (Drucker, 1993; Fullan, 2001)

4.2 การพัฒนาคณะครูและบุคลากร:

สนับสนุนการพัฒนาครูในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการสอนรูปแบบใหม่ ๆ (ชูชาติ อารีจิตราอนุสรณ์, 2559) รวมถึงส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (Stiggins, 2007)

4.3 การบริหารหลักสูตรและการสอน:

ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย สอดรับกับทิศทางของการศึกษา และเน้นการประเมินผลหลากหลายมิติ (Ornstein & Hunkins, 2018) เพื่อวัดผลลัพธ์ทางด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม

4.4 การบริหารทรัพยากรและงบประมาณ:

จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับวัด ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ (กรมการศาสนา, 2558; สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.), 2562)

4.5 การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ:

พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านไอที สร้างระบบฐานข้อมูลนักเรียนและครู สนับสนุนการเรียนรู้ออนไลน์ และส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย (สุธีระ ประเสริฐสรณ์, 2562)

5. ความร่วมมือกับชุมชนและเครือข่ายองค์กรภายนอก

5.1 ความร่วมมือกับวัดและองค์กรพระพุทธศาสนา:

การร่วมมือกับวัด พระสงฆ์ และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จะช่วยเสริมเนื้อหาหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เข้มแข็ง (กรมการศาสนา, 2558)

5.2 ความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น ๆ และชุมชน:

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนอื่นและชุมชน สร้างกิจกรรมเพื่อสังคม และโครงการจิตอาสา ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในบริบทจริงของสังคม (UNESCO, 2015)

5.3 ความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและเอกชน:

เข้าร่วมโครงการพัฒนาครู อบรมทุนการศึกษา พัฒนาสื่อการเรียนรู้ และนวัตกรรมทางการศึกษาโดยอาศัยความสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

6. การประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

6.1 การประเมินคุณภาพภายใน:

ใช้ตัวชี้วัดภายใน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณภาพครู ความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้ปกครอง (Stiggins, 2007) เพื่อชี้จุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา

6.2 การประเมินจากภายนอก:

เปิดรับการประเมินจากหน่วยงานประเมินคุณภาพภายนอก เช่น สมศ. เพื่อสร้างมาตรฐานและความ

เชื่อมั่น (สมศ., 2562)

6.3 การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง:

ใช้ข้อมูลจากการประเมินมาวางแผน ปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามวัฏจักร PDCA (Plan-Do-Check-Act) (Hoy & Miskel, 2013) เพื่อยกระดับคุณภาพอย่างยั่งยืน

สรุปการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความคาดหวังต่อคุณภาพการศึกษา แนวทางการบูรณาการพระพุทธศาสนาศึกษากับการจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ อาศัยหลักธรรมาภิบาล คุณธรรมจริยธรรม การปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาครู การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทางความรู้และคุณธรรม ตลอดจนธำรงคุณค่าพระพุทธศาสนาในสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมการศาสนา. (2558). แนวทางการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2560). *ภาวะผู้นำในยุคการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูชาติ อารีจิตรานุสรณ์. (2559). *การบริหารการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Drucker, P. F. (1993). *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. New York: Harper Business.
- Fullan, M. (2001). *Leading in a Culture of Change*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2013). *Educational Administration: Theory, Research, and Practice*. New York: McGraw-Hill.
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2018). *Curriculum: Foundations, Principles, and Issues*. London: Pearson.
- Sergiovanni, T. J. (2005). *Strengthening the Heartbeat: Leading and Learning Together in Schools*. San Francisco: Jossey-Bass.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.). (2562). มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบสี่. กรุงเทพมหานคร: สมศ.
- สุธีระ ประเสริฐสรทรัพย์. (2562). *เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). ยุทธศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- Stiggins, R. J. (2007). *Assessment for Learning: An Action Guide for School Leaders*. Portland: Educational Testing Service.
- UNESCO. (2015). *Rethinking Education: Towards a global common good?* Paris: UNESCO Publishing.